

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Ε΄.-ΤΕΥΧΟΣ Α΄. ΚΑΙ Β΄.

Ἰδὲ ἔστι περὶ ἑνὸς ἀνθεοτέρου Ἑθνομποῦ
βουλεύσαντο ἢ περὶ παιδείας καὶ κώροσ καὶ
τῶν κώροσ οἰκίωσ. (Ἠλῶτ. Θεῶγγοσ.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ

10 — ΟΔΟΣ ΟΜΗΡΟΥ — 10

1882

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΑΧΥΟΛΟΓΗΜΑΤΑ

ΥΠΟ

Ν. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΕΡΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

Α'. Ὅ,τι διακρίνει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῶν ἄλλων ὄντων, ἔστιν ὁ ὀργανισμὸς αὐτοῦ. Τὸ ὀρυκτὸν διαφέρει τοῦ φυτοῦ, τὸ φυτὸν τοῦ ζώου καὶ τὸ ζῶον τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ ὀρυκτὸν ἀποτελεῖται ὑπὸ πλήθους μᾶλλον ἢ ἥττον μεγάλου ἀριθμοῦ ὕλικῶν στοιχείων, ἅτινα συνεκτικὴ δύναμις συγκρατεῖ καὶ ἐπενεργεῖ ἵνα συγκολληθῶνται ἀλλήλοις· τὸ ὀρυκτὸν ἄρα αὐξάνει.

Εἰς τὴν συνεκτικὴν ἢ συγκολλητικὴν ταύτην δύναμιν προστίθεται ἐν τῷ φυτῷ νέα δύναμις, ἡ τῆς ζωῆς, δι' ἧς τρέφεται καὶ ἀναφύεται· τὸ φυτὸν ἄρα καὶ αὐξάνει καὶ ζῆ.

Τὸ δὲ ζῶον ἔχει τι πλεον οὐ μόνον τοῦ ὀρυκτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ φυτοῦ, τὴν δύναμιν τοῦ αἰσθάνεσθαι καὶ τὴν τοῦ κινεῖσθαι· ὅθεν τὸ ζῶον αὐξάνει, ζῆ, αἰσθάνεται καὶ κινεῖται.

Τέλος, ὁ ἄνθρωπος προστίθησιν εἰς ἀπάσας ταύτας τὰς κατώτερας δυνάμεις ἑτέραν τινὰ ἀνωτέραν δύναμιν· τὴν τοῦ νοεῖν καὶ συλλογίζεσθαι· ὁ ἄνθρωπος ἄρα αὐξάνει, ζῆ, αἰσθάνεται καὶ διανοεῖται.

Β'. Ἀλλὰ τὸ λογικὸν συνεπάγεται τὴν ἐλευθερίαν. Τί γὰρ ὠφελεῖ τὸ γινώσκειν καὶ ἐπίστασθαι ἄνευ τῆς δυνάμεως τοῦ ἐνεργεῖν, συμφώνως πρὸς τὴν ἡμετέραν γνῶσιν; Ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ ἐλευθερία συνεπάγεται τὸ λογικόν. Εἰς τί θὰ μᾶς ὠφέλει τὸ δύνασθαι ἐθέλειν καὶ ἀποφασίζεῖν, εἰ μὴ εἴχομεν τὸ διευ-

θύνον τὰς ἀποφάσεις ἡμῶν φῶς, ἐὰν ἠγνοοῦμεν τὸ τί δεῖ ποιῆσαι; Τὸ λογικὸν ἄρα καὶ ἡ ἐλευθερία συνδέονται πρὸς ἀλληλα καὶ ὑποτίθενται ὡς συνυπάρχοντα· οὕτως οὖν ὁ ἄνθρωπος τυγχάνει λογικὸς καὶ ἐλεύθερος· τοῦθ' ὅπερ διακρίνει αὐτὸν πάντων τῶν λοιπῶν πλασμάτων, καὶ ἀναδείκνυσιν αὐτὸν ὄντως κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ πεπλασμένον, ὡς ἔχοντα ἐν ἑαυτῷ τὴν θεϊαν οὐσίαν τοῦ Πλάστου. Ἀληθῶς φαίνεται προωρισμένος, ἵνα διὰ τῆς ὀρθῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς διδασκαλίας ἀναπτυσσόμενος ἐκπροσωπῇ ἐπὶ τῆς γῆς ἐν σμικρῷ τὰς θείας τελειότητας.

Ναὶ μὲν καὶ τὸ ζῶον γινώσκει τὰ ὄντα πρὸς ἃ τὰ αἰσθητήρια αὐτοῦ διατελοῦσιν ἐν σχέσει· ἐνθυμεῖται ὅ,τι ἀντελήφθη καὶ ἠσθάνθη· συναρμόζει τὰς ἀναμνήσεις του καὶ ὁδηγεῖται ὑπὸ τῆς ἀλληλουχίας αὐτῶν· ἀγνοεῖ ὅμως τὰς σχέσεις ἃς ἔχουσι τὰ ὄντα πρὸς ἀλληλα, δὲν ἐξετάζει καὶ δὲν ἐννοεῖ αὐτά· ἐνῷ ἀπεναντίας ὁ ἄνθρωπος μὴ ἀρκούμενος εἰς τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ γινώσκειν, ἄπτεται τῶν σχέσεων τῶν πραγμάτων, συγκρίνει, γενικεύει καὶ ἐξάγει ἐκ τοῦ γινωσκομένου ἐκεῖνο ὅπερ δὲν ἐγίνωσκε· ζητεῖ νὰ ἐξηγῇ καὶ νὰ ἐννοῇ. Ὅθεν τὸ μὲν ζῶον αἰσθήσεις μόνον ἔχει, ὁ δὲ ἄνθρωπος πρὸς ταῖς αἰσθήσεσιν ἔχει καὶ τὸ λογικόν, ὅπερ ἐστὶν ὁ λύχνος, τὸ φῶς τῆς διανοίας δι' οὗ φθάνει καὶ εἰς τὴν ιδέαν τῆς Θεότητος. Καὶ τὸ ζῶον ὡσαύτως ἔχει θέλησιν· ἐνίοτε δὲ λίαν ἰσχυράν, καὶ δύναται νὰ προτιμᾷ καὶ νὰ ἐκλέγῃ, ἀλλ' ἡ θέλησις αὐτοῦ ὑποτάσσεται εἰς τὰς ὀρμάς του, καὶ ἡ ἐνέργειά του εἰς ἐξωτερικοὺς ἐρεθισμοὺς, κατὰ νόμους ὠρισμένους, ὧν δὲν δύναται ν' ἀπαλλαχθῇ καὶ οὐς δὲν δύναται νὰ μεταβάλῃ. Ἀπεναντίας δὲ ὁ ἄνθρωπος ἐκλέγει ἐλευθέρως, προαιρεῖται, καὶ δύναται νὰ ἐνεργῇ ἔτι καὶ ἐναντίον τῶν ἑαυτοῦ συμφερόντων, ὅταν θέλῃ· συνελόντι δι' εἰπεῖν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὑπάρχει πᾶν ὅ,τι καὶ ἐν τῷ ζῳῳ, πλέον δὲ τούτων τὸ λογικὸν καὶ ἡ ἐλευθερία, ἅτινα ἰδίως χαρακτηρίζουσιν αὐτὸν καὶ καθιστῶσιν αὐτὸν ὑπέρτερον. Παρὰ τὴν ζωϊκὴν λοιπὸν καὶ αἰσθητήριον ζωὴν, ὑπάρχει καὶ ἀνωτέρα τις ζωὴ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ,

ἢ ἐκ τοῦ λογικοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας πηγάζουσα, ἥτις ἐστὶν ὁ κυρίως ἀνθρώπινος βίος.

Γ'. Ἀλήθειά ἐστὶν ἀναντίρρητος ὅτι οὐδὲν εἰργάσατο ὁ δημιουργὸς ἀνευ σκοποῦ ὠρισμένου, καὶ ὅτι εἰς πᾶν πρᾶγμα, εἰς πάντα τὰ ὄντα διέγραψε τὰ τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν ὅρια· τὸ ὀρυκτὸν ἐπλάσθη ἵνα ὑπάρχη ἀδρανές, τὸ φυτὸν, ἵνα ζητῆ χυμοὺς δι' ὧν τρέφεται καὶ ἀναπτύσσεται, καὶ φθειρόμενον πάλιν ν' ἀναφύηται, τὸ δὲ ζῶον νὰ ζητῆ οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸ ὠφέλιμον, ἀλλὰ καὶ ν' ἀποφεύγῃ τὸ ἐπιβλαβές αὐτῷ· δὲν γινώσκει ὁμῶς μᾶλλον ἢ τὸ φυτὸν ὅτι ἐπλάσθη ἐπὶ τινὶ σκοπῷ, καὶ τίς ὁ σκοπὸς οὗτος. Μόνον λοιπὸν τῷ ἀνθρώπῳ δέδοται νὰ γινώσκῃ ὅτι ἐπλάσθη ἐπὶ τινὶ σκοπῷ, καὶ ὅτι ὀφείλει νὰ ἐργασθῆ ὅπως φθάσῃ ὅσον κάλλιστα εἰς τὸν προορισμὸν του.

Ἀλλὰ ποῖός ἐστὶν ὁ προορισμὸς οὗτος, καὶ πῶς θὰ γνωρίσῃ αὐτόν; Ὁ προορισμὸς οὗτος ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ καὶ τῶν συνιστῶντων αὐτὴν στοιχείων προκύψει· ἐν τούτοις λοιπὸν ζητητέον αὐτόν. Ἐξετάζων ὁ ἄνθρωπος καὶ μελετῶν τὰ ἐν ἑαυτῷ θέλει ἀνακαλύψει αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ προορισμὸν. Ὄφείλει νὰ ἐξετάσῃ τί ἀπαιτεῖ ἡ φύσις του, εἰς τί τείνουσιν αἱ κλίσεις του, καὶ τοῦτο ν' ἀποκαλύψῃ, τοῦτο ν' ἀναπτύξῃ. Τὰ κατ' οὐσίαν χαρακτηρίζοντα τὸν ἄνθρωπον εἰσὶν ἡ ἐλευθερία καὶ τὸ λογικόν· ἐν τῇ ἀναπτύξει λοιπὸν τῶν δύο τούτων δυνάμεων συνίσταται ὅλος ὁ προορισμὸς τοῦ. Ἀναπτύσσων τὸ λογικόν του ὄψεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον σαφέστερον καὶ ἀκριβέστερον τὸν σκοπὸν εἰς ὃν ἀποβλέπει, καὶ τὰ μέσα δι' ὧν δύναται νὰ φθάσῃ εἰς αὐτόν· ἐνὶ δὲ λόγῳ μανθάνει τὰ ἑαυτοῦ καθήκοντα καὶ τὸ τί δεῖ ποιεῖν· ἐνισχύων δὲ τὴν ἐλευθερίαν του ὁ ἄνθρωπος, καὶ περιποιῶν αὐτῇ πᾶσαν δύναμιν καὶ ἀνεξαρτησίαν, ὧν τυγχάνει ἐπιδεκτικῆ, θέλει καταστήσει αὐτὴν μᾶλλον ἱκανὴν, ὅπως ἐκτελέσῃ ἐκεῖνο ὅπερ τὸ λογικόν παριστᾷ αὐτῇ ὡς προορισμὸν του. Τῷ ὄντι ἡ διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς διανοίας καὶ τῆς ἐνασκήσεως τῶν ἀρετῶν τελειοποιήσις ἀπαιτεῖ κατάλληλα, προσφύεστατα μέσα καὶ πλήρη ἐλευθερίαν πρὸς

ἐφαρμογήν αὐτῶν εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον· ἀρετὴ δὲ ἄνευ ἐλευθερίας ἐνεργείας δὲν εἶναι πλέον ἀρετὴ πηγάζουσα μεθ' ἡδονῆς ἐκ τῆς καρδίας, εἶναι ἢ ἀρετὴ τοῦ ζυγοῦ, τῶν ἀλύσεων, τῆς μάστιγος καὶ τοῦ φόβου καὶ ὡς τοιαύτη ἀπόλλυσι πᾶσαν ἀξίαν.

Ἐξασκῶν τὸ λογικὸν καὶ τὴν αὐτόβουλον ἐνεργειάν του ὁ ἄνθρωπος τελειοποιεῖται, βελτιοῦται κτᾶται ἀξίαν καὶ καθίσταται ἐπαινετός. Τὰ ὄρυκτά καὶ τὰ φυτὰ οὐδένα λόγον ἐπαίνου ἔχουσι, διότι εἰσὶν ἀπλῶς πράγματα ἀναίσθητα, ἀλλὰ καὶ οὐδ' αὐτὰ τὰ ζῶα, διότι ἢ ἐνεργειὰ των εἶναι μοιραίως προσδιορισμένη, ὑποβεβλημένη εἰς τὰς φυσικὰς καὶ ἀλόγους ὁρμάς των, καὶ εἶναι ὅλως ἀνεύθυνος· ὥστε τρόπον τινὰ καὶ ταῦτα πράγματά εἰσιν· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος καθίσταται ἐπαίνου ἢ ψόγου ἀξίος, διότι εἶναι κύριος ἑαυτοῦ, διότι ἢ ἐν αὐτῷ δύναμις ἐξ αὐτοῦ πηγάζει καὶ διότι εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὰς πράξεις του. Ὁ ἄνθρωπος ἐστὶν ὄν ἠθικὸν καὶ ἐμπρόσωπον, ὁ δὲ προορισμὸς αὐτοῦ συνίσταται εἰς τὴν μεγίστην τελειοποίησιν αὐτοῦ, διανοητικῶς μὲν ἀναλόγως τῶν δυνάμεων, τῆς θέσεως, τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τῶν ἀναγκῶν ἐκάστου, ἠθικῶς δὲ συμφώνως πρὸς τὴν θεότητα μετέχουσαν φύσιν αὐτοῦ «ἅπαντες γὰρ θεοῦ υἱοὶ ἐστε» λέγει ἡ Γραφή· τουτέστιν ὁ ἄνθρωπος, ὁ κατ' εἰκόνα τοῦ θεοῦ δημιουργοῦ του πλασθεὶς δέον νὰ τείνη διηνεκῶς πρὸς ἠθικὴν ἀνύψωσιν ἑαυτοῦ καὶ ἀφομοίωσιν πρὸς τὸ θεῖον, διὰ παντός μὲν μέσου, ἤτοι διὰ τῶν ἀγαθῶν διανοημάτων, αἰσθημάτων, λόγων καὶ ἔργων, πρὸ πάντων δὲ διὰ τῆς ζώσης πίστεως καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν θεόν, ἔχων λαμπρὸν παράδειγμα τὸν ἄμωμον βίον, καὶ ἀσφαλῆ ὁδηγὸς τὰ ῥήματα τοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου. «Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου».

Οὕτω δὲ σκοπούμενη ἢ ἀνατροφή τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοσοῦτον εὐρείας λαμβάνουσα διαστάσεις, ἀρχεται ἀπὸ τῆς βρεφικῆς ἡλικίας καὶ λήγει διὰ τοῦ θανάτου.

Καὶ πρῶτον μὲν ἀρχονται οἱ γονεῖς τοῦ ἱεροῦ αὐτῶν καὶ ὑψηλοῦ ἔργου διὰ τῆς τοῦ σώματος ἐπιμελείας, ἐφαρμόζοντες ἐν ἀρχῇ μὲν τὰ τῆς ὑγιεινῆς ὀρθὰ παραγγέλματα, εἶτα δὲ ἅμα ἐπιστῆ ἢ κατάλληλος ὥρα βαθμηδὸν προστίθεται τούτοις καὶ ἡ

τῆς γυμναστικῆς ὠφέλεια περὶ ὧν ἀμφοτέρων θέλομεν διαλάβει ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ.

Ἄλλὰ καὶ ἡ τοῦ ἥθους καὶ τῆς καρδίας μόρφωσις πρωϊμώτατα δεόν ν' ἀρχίσῃ· ναί, ἀπ' αὐτῆς τῆς κοιτίδος, διότι ἡ ἀγιότης τῆς μητρικῆς καρδίας ἢ διὰ τῆς γλυκείας φωνῆς τῆς στοργῆς περιβάλλουσα τὸ τέκνον ἐνεργεῖ ἐπὶ τῆς ἀναπτυσσομένης ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ τὰ τῆς ἀγαθότητος αἰσθήματα διὰ τοῦ γάλακτος καὶ τῶν μητρικῶν ἀσμάτων καὶ μειδιαμάτων μεταδίδονται αὐτῷ· καθ' ὅσον δὲ ἠλικιοῦται δι' αἰσθητοτέρων διδαγμάτων καὶ διὰ τῶν περιστοιχούντων αὐτὸ παραδειγμάτων ἐμφυτεύονται εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ. Ὅθεν ἀνάγκη ὁ μαθητῆς ὑπὸ ἐναρέτων καὶ ὅσον οἶόν τε πεπαιδευμένων γονέων παιδαγωγῶν καὶ διδασκάλων νὰ χειραγωγῆται εἰς τὸν βίον, εἰς τὸν προορισμὸν του, εἰς τὸ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ χρησίμου πολίτου στάδιόν του μορφούμενος καὶ ἐκμανθάνων ἐν τε τῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῷ σχολείῳ, ἐκεῖνα ὅσων θέλει ἔχει χρεῖαν ἐν τῷ βίῳ.

Οἱ τοιαῦτα καθήκοντα ἐπιχειροῦντες νὰ ἐκπληρώσωσι δεόν νὰ ἦναι αὐτοὶ πρῶτον καλῶς μεμορφωμένοι, ἱκανὴν ἀρετὴν, εὐσέβειαν καὶ παιδείαν κεκτημένοι, ἐνὶ δὲ λόγῳ ὁ παιδαγωγὸς ἢ ὁ διδάσκαλος δὲν πρέπει νὰ ἦναι ἀνὴρ τυχαῖος, ἀλλ' ὅσον οἶόν τε σοφός, γνώστης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ φιλοσοφικῆς παιδείσεως οὐχὶ ἄμοιρος. Ὁ τὸν νοῦν τοῦ παιδὸς σκοπῶν ν' ἀναπτύξῃ καὶ νὰ φωτίσῃ καὶ πλουτίσῃ, καὶ τὴν καρδίαν του νὰ διαπλάσῃ, πρέπει νὰ ἦναι καλὸς ψυχολόγος καὶ παντοίων γνώσεων κάτοχος· διὸ βλέπομεν ὅτι ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ διακεκριμένης παιδείας ἄνδρες δὲν ἀπαξιοῦσι νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὸ τῆς παιδαγωγήσεως καὶ ὀρθῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς νεολαίας μέγα καὶ ὑψηλὸν ἔργον, πεποιθότες ὅτι ἐκ τούτου καὶ μόνου τούτου κρέμα ἡ εὐημερία καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος. Χρηστοὶ γονεῖς, ἐνάρετοι, πεπειραμένοι καὶ δραστήριοι παιδαγωγοὶ καὶ διδάσκαλοι, καὶ εὐσεβῆς καὶ πλήρης θείου ζήλου πρὸς διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ εὐπαιδέυτος κληρὸς, ἰδοὺ οἱ ἀληθεῖς καὶ ἰσχυροὶ παράγοντες τῆς εὐδαιμονίας καὶ δόξης τῶν ἐθνῶν τῆς γῆς. Τούτων οὖν τυχόντες εὐπλοήσομεν.

(Ἔπεται συνέχεια).